

Áigi: skábmamánu 23. b. 1993 dii. 0900 - 1200 ja 1500 - 1815
skábmamánu 24. b. 1993 dii. 0900 - 1200 ja 1500 - 1815
skábmamánu 25. b. 1993 dii. 0900 - 1200 ja 1315 - 1415

Áššelistu:

ÁŠŠI 33/93 ČOAHKKIMA VUOĐDUDEAPMI

ÁŠŠI 34/93 SÁMEDIGGERÁDI DIEDÁHUS DOAIMMAS BIRRA, DÁS MAIDDÁI REFERÁHTAÁŠŠIT

ÁŠŠI 35/93 OĐĐA ÁŠŠIID DIEĐIHEAPMI

ÁŠŠI 36/93 NAČ 1992:15 GIELDDAID JA FYLKAGIELDDAID JUOHKIN NUPPÁSTUVVI NORGGAS - GULASKUDDAN

ÁŠŠI 37/93 SÁMI LAHTTOVUOHTA DAVVIRIIKKAIÐ RÁĐIS

ÁŠŠI 38/93 SÁMI ÁLBMOTVÁLLJEN ORGÁNAID GASKASAŠ OVTTASBARGU

ÁŠŠI 39/93 NAČ 1993: 18 - LÁHKA OLMMOŠVUOIGATVUOĐAID HÁRRÁI - GULASKUDDAN

ÁŠŠI 40/93 BOAHTTEVAŠ SÁMI ÁVIISAŠTRUKTUVRA

ÁŠŠI 41/93 MINERÁLA RESURSSAID OHCAN JA ROGGAN SÁMI GUOVLLUIN

ÁŠŠI 42/93 SÁMEDIKKI BUŠEAHTTA 1994 VÁRÁS - JUOHKIN

ÁŠŠI 43/93 BUHTADUSAT SÁMEDIKKI ÁIRASIIDDA JA VUOLLÁSAŠ RÁĐIID LAHTUIDE

ÁŠŠI 44/93 OĐĐA MÁNÁIDGÁRDELÁHKA EVTTOHUS - GULASKUDDAN

ÁŠŠI 45/93 KULTURMUITOGÁHTTEN - SIRDIN JA NJUOLGGADUSAT

ÁŠŠI 33/93 ČOAHKKIMA VUOĐDUDEAPMI

Čoahkkinjodihangotti jodiheddji Egil Olli rabai čoahkkima.

Áššelistu mii čuovui gohččuma dohkkehuvvui ovttajienalaččat.

Čoahkkinortnet dohkkehuvvui ovttajienalaččat.

ÁŠŠI 34/93 SÁMEDIGGERÁDI DIEDÁHUS DOAIMMAS BIRRA, DÁS MAIDDÁI REFERÁHTAÁŠŠIT

Sámedikki presideanta Ole Henrik Magga čilgii rádi doaimmaid birra. Rádi čilgehus váldojuvvui diehtun.

Čuovvovaš gažaldagat, čoahkkinortnega 26. § vuodul, ovddiduvvojedje ja vástiduvvojedje:

Áirasa Egil Olli gažaldat 15.11.93.

Vuosttaš Sámedikki ollesčoahkkima maŋŋá čakčat, buvttii Sámedikki presideanta muhtun muddui imašlaš oainnuid preassadieđáhusas 08.10.93. Das čuoččuha son earret eará ahte:

- min odđa joavkojodiheaddji Steinar Pedersen lea nu eahpeáššálaš ahte vuolláičállis ain livčče berren leat dát doaibma
- ovddit áigodaga Bargiidbellodaga joavku lea "álohii" leamaš hirbmat duhtavaš sámediggeráđi barguin, ja ahte
- lea imašlaš ahte mii moraštit demokratiija orgánas mas váldoáššis lea ráđdeaddi váldi

Gažaldat: Oaivvildago Sámedikki presideanta ahte lea riehta seaguhit iežas eará joavkkuid siskáldas áššiide, ja oppalaččat gilvit boasttu dieđuid min joavkku miellaguottu ektui sámediggeráđi bargui ovddit áigodagas? Lassin lea sivva jearrat oaivvildago Sámedikki presideanta ahte dábálaš demokratiija vuogit lea heajut ráđdeaddi orgánas, go orgánain main lea mearridanváldi?

Sámediggeráđi vástádus Egil Olli, Sámedikki presideanta Ole Henrik Magga bokte:

Áirras Egil Olli lea divvon golbma gažaldaga. Gažaldagat leat vuolgán stuorra bajilčállagiin Finnmark Dagblad nammasaš áviissas maŋŋá Sámedikki rahpama gos "Bargiidbellodat morašta sámedemokratiija" (FD 8.10.93). Mun lea dadjan ahte imaštalan Bargiidbellodaga morašteami daningo mii han eat giedahallan eará áššiid go 1993-94 čoahkkinplána dan dievasčoahkkimis.

Ja dasto gažaldagaide mat leat divvojuvvon. Vástádusat Olli guovtte vuosttaš gažaldahkii leat "in". Goappašiid gažaldagain leat mielde čuoččuhusat. Vuosttaš čuoččuha ii leat riehta go in leat seaguhan iežan eará joavkkuid siskáldas áššiide, muhto buktán mearkašumiid Bargiidbellodat-joavkku oainnuide maid jodiheaddji Pedersen lea buktán. Maiddái nubbi čuoččuha lea boastut. Bargiidbellodat-joavku lea ovddit áigodagas oppalohkáid dadjan ahte lea duhtavaš ráđi barguin, ja Mun in leat dasto gilván "oppalaš boastu dieđuid" dán birra go lean dovddahan ahte lean duhtavaš Bargiidbellodat-joavkkuin. Mun geardduhan ahte Egil Olli ovddit áigodagas fievriddii áššálaš opposišuvdnapolitiikka, ja sávan ahte son joatkkášii seamma áššálaš vugiin. Gielladieđalaš digáštallanvásihusat dákkár gažaldagaid hárrái main leat čuoččuhusat mielde nugo dás, gohčoduvvon presupposišuvdnan, leat muđui čájehan ahte dákkár digáštallamat sáhttet šaddat hui mohkát, ja Mun in searvva šat viidasit digáštallamii.

Vástádus maŋimuš gažaldahkii lea dieđusge maid "in". Dás sáhtán dattetge miedihit dan made ahte šallošit dadjanvuogi. Mun oaivvildan bajilčállaga "Morašta demokratiija" (FD 8.10.93). Demokratiija riikamihttomálla mielde ii dáidde duođas gal áitojuvvot daid gáržžiduvvon vuogatvuodáiguin mat Sámedikkis otne leat, muhto dieđusge galget buot áššit giedahallot demokrátalaččat nu go álo deattuhan dán dikkis. In jáhke ahte Egil Ollis lei ágga jáhkkat ahte Mun oaivvildan maidege eará. Sámedikki demokratiija ii áitojuvvo.

Muđui ferten mearkašit ahte maiddái Munge seammaláhkái go earát ferten pressii beassat buktit duostilis cealkámušaid. Čujuhan dasa ahte Steinar Pedersen lea FD:as dán áššis ožžon sáni saji stuorra vuosttašsiido-bajilčállagiiguin, ja maŋná bihtáin kommentára-sajis "debatt" vuolde, go fas mu cealkámuš dušše váldui lohkiidbihtán. Go redakšuvdna ná čielgasit bealušta nuppi beali, de ii ábut áviissas geahččalit. Dákkár eahperehálaš vuohki ovdalis Bargiidbellodat-áviissas dagahii ahte in vuolgán viidáseabbut digáštallamis. Bargiidbellodat oainnut leat várra boahán oidnosii dán áššis. Danin ii oro mu mielas nu stuorra dárbu ovddidit ášši ovddalgihtii dieđihuvvon gažaldahkan.

Áirasa Eilif O. Larsena gažaldat 15.11.93.

Lea beaggán ahte Sámediggi lea johtuividjan čielggadusbarggu guolástusáššiin. Mun bivddán dasa čilgehusa lagabuidda.

Makkár mandáhta lea dán barggus?
Mo lea dát bargu organiserejuvvon?

Sámediggeráđi vástáduš Eilif O. Larsenii, Sámedikki presideantta Ole Henrik Magga bokte:

Gulaskuddancealkámušas, strukturdieđáhussii (Sd.dieđ.nr.58 (1991-92) namuhii Sámediggi celkojuvvon mihttomearrin beassat hálddašit luondduressaid sámi lagašguovlluin. Sámediggi áiggui dan oktavuodas bargat dan ala ahte ásahuvvo sámi guolástusbiire Davvi-Norlanddas, Tromssas ja Finnmárkkus. Seammás bivddii Sámediggi ahte berrešii bidjat "ad-hoc" lávdegotti árvoštallat sámi beroštumiid guolástusáššiid oktavuodas. Dán áiggi maŋgil lea nammaduvvon sámepolitihkalaš guolástuslávdegoddi (Gregussen-utvalget) mii bargá jura justa mearrasámiid guolástusberoštumiiguin.

Dasto lea NSR:a reivvestis ođđajagimánus 1993 bivdán Sámi ealáhusráđi bidjat sierra ruđaid dan várás ahte ráhkadit doaibmaplána sámi guolástusbiirre ášši čadaheapmái.

NSR:a oktavuodaváldima vuodul mearridii Sámi ealáhusráđdi miessemánus 1993, ášši 130/93 johtuividjat prošeaktabarggu jura justa konkretiseret lagabuidda sierra sámi guolástusbiirre plána. Doaibma guorahallui ovdal mearrádusa maiddái sámediggeráđi lahtuiguin cuoŋománus 1993, ja maŋná guorahallui Sámedikki jodiheaddjiiguin.

Sámi ealáhusráđi bealis árvoštallui deatálažžan johtuividjat dán prošeavtta maiddái danin vai sáhttit veahkehit Sámedikki lahtuid dán barggus mii dahkkojuvvo Gregussen-lávdegottis.

Sámi ealáhusráđdi mearridii bidjat sierra foandda ruđaid; 450 000 kruvnnu dán prošektii. Einar Storslett lea biddjojuvvon prošeaktajodiheaddjin jodihit doaimma ja beaivválaš barggu. Seammás jerojuvvui Gáivuona suohkanis váldágo badjelasas prošeavtta bargoaddiovdasvástádusa. Sámi ealáhusráđi ja Gáivuona suohkana gaskasaš soahpamuša mielde bargá Storslett dál Gáivuona ráđdeviesus gos sus lea kantursadji.

Lassin lea nammaduvvon sierra referánsajoavku prošektii. Jovkui gullet:

Leif Halonen, Sámi ealáhusráđi jodiheaddji
Ragnhild Sandøy, Tromsa
Peter Ørebech, Tromsa
Odd Olsen, Revsneshamn
Sven-Roald Nystø, Tromsa

Lea eaktuduvvon ahte prošeavtta referánsajoavkku doaibma dahkkojuvvo dan juolludusa rámma siste mii lea addojuvvon ieš prošeaktii. Dán rádjái lea referánsajoavku doallan guokte čeahkkima gos erenoamážit álbmotrievttálaš ja historjjálaš vuoigatvuodát guolástussii oassalastimis leat leamaš guovddázis. Lassin lea joavku maiddá bargan 1994 dorskereguleremiiguin mas joavku lea buktán árvalusa Sámediggái go lea bargan dainna seamma áššiin.

Áirasa Margaretha Páve Kristiansena gažaldat 15.11.93.

Sámedikki Bargiidbellodaga joavkku mielas okta buot deatáleamos áššiin boahthevaš áigodagas ahte nu ollu sámit go vejolaš čálihit iežaset sámi jienastuslohkui.

Goas áigu sámediggeráđđi ovdanbidjat doaibmaplána mainna lasihit válgamanntallii čáliheami 1997 válggaid oktavuodas?

Sámediggeráđi vástádus Margaretha Páve Kristiansenii, Sámedikki presideantta Ole Henrik Magga bokte:

Sámediggeráđdi atná hirbmat deatálažžan ahte nu ollu sámit go vejolaččat dorjot sámediggeválggaid. Danin leage deatálaš bargu ovddosguvlui ahte oažžut olbmuid čálihit iežaset sámi jienastuslohkui.

Sámi jienastuslohku lea rabas čáliheami várás olles váлгаáigodaga, jienastuslohkui sáhtá čálihit gieiddas gos orru dahje Sámedikkis.

Sámediggeráđdi atná diehtujuohkima Sámedikki birra deatálaš strategiijan mainna lasihit sámi jienastuslohkui čáliheami. Sámediggeráđdi lea dál ovddideamen diehtujuohkinstrategiijaid Sámedikki iežas diehtujuohkima várás. Dát boahotá ovdan ollislaš diehtujuohkinplánas mas lea doaibmaplána (doaimmat). Dán plánas eai dárbbas justa dat sámit geat eai leat čálihan iežaset jienastuslohkui šaddat váldoáššálaš olahusjoavkun Dikki diehtujuohkindoibmii. Plána lea rehkenaston gárvánit giđdat 1994. Dán lassin lea deatálaš ahte juohke ovttaskas Sámediggeáirras juohká dieđuid sámi jienastuslogu ja Sámedikki birra báikkálaš servodagain.

Sámedikki fápmuduslávdegoddi lea árvalusas nuppi dábálaš Sámedikki áirasiid ja várrelahtuid fápmudusaid hárrái, evttohan ahte nammaduvvo lávdegoddi man bargun lea árvoštallat válgga čađaheami, ja evttohit dárbbaslaš rievdadusaid. Eaktuduvvo ahte lávdegoddi geahččá ja evaluere olles válgga jođu, ja dan maŋná evttoha rievdadusaid mat sáhttet buoridit boahthevaš sámediggeválgga čađaheami.

Lávdegoddi áigu, lunddolaš oassin iežas barggus maiddá árvoštallat sámi jienastuslohkui čáliheami, ja doaimmaid maiguin dán buoridit.

ÁŠŠI 35/93 OĐĐA ÁŠŠIID DIEĐIHEAPMI

Čuovvovaš ođđa áššit sáddejuvvojit Sámediggeráđđái meannudeapmái:

1) Áirras Ragnhild Nystad ovddidii čuovvovaš ášši:

Sámediggái Parlameantaviessu

Sámediggi lea sápmelaččaid deháleamos politihkalaš ásašus Norggas. Guovddáš ulbmil lea ahte dikki politihka ja hálddašeapme galgá nannejuvot ja oidnot. Sámedikkis šaddá boahhteáiggis leat stuorát ovddasvástádus ja eambo doaimmat go dál. Dan oktavuodas lea dárbašlaš lágidit fysihkalaš bargodilálašvuodaid buoremusat politihkkariidda ja hálddahussii. Viidáseabbot lea deatálaš ahte Sámediggi maiddái lea álkit gávdnamis ja oidnomis diehtjuohkima dáfus. Sámedikkis dárbaša dan dihtii sierra viessu gos lea stuorát fysihkalaš sadji, gos sihke politihkalaš ja hálddahus barggut sáhttet čovdot. Sierra Sámedikkeviesus livčče iešárvu ja sáhtášii loktet Sámedikki árvvu. Párlameantaviessu, fysihkalaš sturodat, sáhtta iešalddis juo nannet sámi iešdovdu ja kultuvrra, ja symbolalaččat nannet sápmelaččaid Norggas. Dán oktavuodas lea deatálaš mearkkašit ahte sihke sápmelaččat ja álbmot muđui ge sáhtta identifiseret sámedikki parlameantta viesuin.

NSR-joavku bivdá Sámediggeráđi guorahallat vejolašvuodaid ásašit sierranaš parlameantaviesu Sámediggái.

2) Árras Peder Mathisen ovddidii čuovvovaš ášši:

Bohkangeahččaleamit Norlánddas

Sámediggi lea balus dan hárrái go dál álggahuvvojit geahččalanbohkat Norlándda riddoguvlluin ja gitta Tromssa fylkka ráji. Guovlu gos leat jurddašan álgit bohkat lea hirmat rašši gos leat deatálaš guollešlájat, maiddái norgga-arktálaš dorskái sáhttet boahit buhttetmeahtun vahárat vejolaš lihkohisvuodaid oktavuodas. Lassin uhdiduvvojit erenoamáš lottit.

Dan maid diehtit lea ahte ohcandoaimmaid ráđji lea ollu sajiin vuollel 4 km eret nannámis. Go boahtevaš bohkamiid oktavuodas sáhttet šaddat árvitmeahtun váikkuhusat lihkohisvuodaid geažil, de ii sáhte Sámediggi dohkkehit ahte olju prioriterejuvvo guliid ja lottiid ovddabeallái.

Sámi ássanguovlluin lea leamaš ollu jagiid stuorra váttisvuodát bistevaš resursaheahtedilli geažil, eaige dat galgga šat eambo ja stuorrábot losidahttot dainna maid eahpesihkkaris boahhteáigi, oljogávdnosiid ektui sáhtta dagahit.

3) Árras Peder Mathisen ovddidii čuovvovaš ášši:

Guliid vuostáiváldindilli sámi guovlluin

Dan geažil go dorskébivddus lea ollu jagiid leamaš heahtedilli ja čavga reguleremat, de ii leat dušše guollebivdu mii lea hirmadit geahppánan. Stuorra oasis riddo- ja vuotnaguovlluin Davvi-Tromssas ja Finnmarkkus, mat gullet sámi ássanguovlluid namahussii, leat odne guollevuostáiváldinrusttega haga.

Go resursadilli dál lea šaddan dábálažžan, de dagahit vuovdinváttisvuodát stuorra váttisvuodaid sjárkafatnasiidda sámi guovlluin. Dábálaš guollevuostáiváldinrusttegiidda mat dál gávdnojit dagahit bearráigeahču gáibádusat buoridit rusttegiid nu stuorra ekonomálaš váttisvuodaid ahte ollugat dain dađistaga bággehallet heaittihit doaimma. Boadus dás lea ahte eksisteansavuoddu dain guovlluin njeadjá issorasat.

Finnmárkkus leat 41 dábalaš guolleuostáiváldinrusttega heaittihuvvon 1974 rájes. Jos ain eambo heaittihuvvojit, de lea dát njulgestaga katastrofálaš mearrasámiid ássamii.

Sámediggi oaidná baluin dán ovdáneami ja danin lea das dakkár áddejupmi ahte jos sámi guolástusguovlluid galgá sáhttit gádjut ávdimin šaddamis, de fertejit stáhtalaš ruđat biddjot ealáhussii vai sáhttá álggahit guolleoastinrusttegiid dán guovlluin.

4) Árras Per Solli ovddidii čuovvovaš ášši:

Bargiidbellodaga Sámediggejoavku evttoha ahte Sámediggeráđđi lágida beaivvi guhkkosaš fáddáseminára mii guoská borasspiriide - fuođđohálddašeapmi jođáneamosit.

Seminára berre leat áigejuovdil:

- Birasgáhtten- ja Eanandoalodepartemeantta politihkalaš jodiheaddjiide
- sierranaš hálldahuslaš orgánaid jodiheaddjiide geaidda borasspiriid/fuođđuid beaivválaš hálddašeapmi gullá
- sámi organisašuvnnaide

5) Árras Heaika Skum ovddidii čuovvovaš ášši:

Ekonomálaš doarjja nášuvnnalaš distriktanissonguovddáži

Sámediggi dáhttu Ráđđehusa jođáneamosit bidjat dárbašlaš ekonomálaš resurssaid geavahussii nu ahte Det nasjonale Distriktskvinnesenteret Áittás šaddá duohtandahkkot.

6) Árras Heaika Skum ovddidii čuovvovaš ášši:

Manjdit boazodoallolága barggu

Sámediggi gáibida ahte boazodoallolága nuppástuhttin bissehuvvo doaisttáži. Duogáš dasa lea go Sámi vuoigatvuođaidlávdegoddi ii leat geargan iežas nuppiin oassečilgehusain mii guoská eana- ja čáhcevuogitvuođaide. Ii leat nu buorre go boazodoallu dán láhkái definerejuvvo áidna sámi ealáhussan mii dárbaša erenoamáš riektisuodjalusa.

Sámediggi nammada ráđi Sis-Finnmárkku várás, mii galgá ollislaččat árvvoštallat buot sámi ealáhussaid dili. Ulbmil lávdegottiin lea sáhttit ovdanbidjat oktasaš lága buot sámi vuoddo-ealáhussaid várás (boazodoallu, eanandoallu, guolástus, duodji ja meahcce-ealáhus).

7) Árra Heaika Skum ovddidii čuovvovaš ášši:

Lahtuid válljen Sámedikki ráđiide

Njeallji Sámedikki vuollásaš ráđi doaibmaáigodat galgá álohii leat dat seamma go válgaáigodaga Sámedikki. Dát mearkkaša ahte lea álohii ođđa välljejuvvon Sámediggi mii vällje lahtuid ráđiide.

Sámedikki vuosttaš ollesčoahkkin 1994:s vällje ođđa lahtuid Sámi ealáhusráđđái, Sámi giellaráđđái, Sámi kulturráđđái ja Sámi kulturmuitoráđđái, lahtut välljejuvvojit dán Sámedikki áigodahkii.

8) Áirras Ásta Vangberg ovddidii čuovvovaš ášši:

Oahppo- ja oahpahusfálaldagaid ovddideami plána mátta-sámi guovlluin

Sámediggi berre árvoštallat bidjat máttasámegiela guovllu várás lávdegotti mii ráhkada viiddis oahppo- ja oahpahusfálaldagaid ovddidanplána máttasámi kultuvrra ja ealáhusa ektui. Dát berre leat 5-jagi ovddidanplána mas leat čielga mihttomearit.

Dákkar joavkkus sáhtášii leat omd. bargun árvoštallat dánlágan doaimmaid:

- makkár sisdoallu oahpahusfálaldagain lea odne sierralágan fágain, omd. gielas, duojis, kulturhistorjjás.
- mo ovddidit ja hukset institušuvnnaid mat gávdnojit odne joatkkaoahpahusa ektui. (Institušuvnnain dás oaivvilduvvojit Snoasá sámeskuvla, Gaska-Norgga sámeskuvla, Sijte Jarngge ja Saemien Sijte).
- leago sávaldat bargat oktasaš máttasámegiela álbmotskuvlla/joatkkaskuvlla/boazodoallo-skuvla hárrái
- mo juksat buoremusat sierralágan institušuvnnaid gaskasaš ovtasbarggu
- dihtorkommunikašuvdna, dárbbášlaš?

Dáid ja eará gažaldagaid berre divaštallat vuđolaččat, nu ahte čielggadusjoavku mii lea evttohuvvon, berre boahhtit johtui jođáneamosit.

Mii máttasámiguovllus ássat biedgguid, ja dušše oktasaš ovtasbargu dahká min gievrrabon go háliidit bargat oktasaš mihttomeari guvlui.

9) Áirras Hartvik Hansen ovddidii čuovvovaš ášši:

Gulaskuddan - guovttegielalašvuodaruđaid juohkima njuolggadusaid rievdadus

Guovttegielalašvuoda ruđaid njuolggadusaid, mearriduvvon Sámedikkis guovvamánu 18. b. 1993 ferte ođasmahttit ja rievdadit go olbmot eai leat leamaš duhtavaččat daidda.

A: Juohkinkriteriijaid ferte sáddet gulaskuddamii guoskevaš gielddaide ja fylkagielddaide mat gullet sámelága giellanjuolggadusaid hálddašanguvlui. Dasto galget dat sáddejuvvot gulaskuddamii sámi organisašuvnnaide j.d.

B: Guovttegielalašvuoda ruđaid juohkin ferte maiddáid leat ávkin earáge sámi álbmogii, iige dušše almmolaš bargiide geat barget stáhtas ja gielddain geat odne ožžot fálaldaga oahppat sámegeiela.

10) Áirras Hartvik Hansen ovddidii čuovvovaš ášši:

Soahpamušsáttagoddi Suomain Deanujoga guolásteami hárrái

Reivves Gonagaslaš Olgoriikkadepartemeanttas, ođđajagimánu 13. b. 1992 gáibida Suopma šiehtadusaid ođđa soahpamuša hárrái. Sámediggi gáibida uhccimusat guokte lahtu šiehtadussáttagoddái maid Sámediggi vállje.

Dát dieđusge ii galgga dáhpáhuvvat Deanu ja Kárášjoga gieldda, ja Deanujoga luossabivdosearvi lahtuid, mat leat sáttagottis, oskálíi.

Deanujoga luossasadjesearvi ja Deanujoga luossabivdosearvi galget šaddat ollesárvosaš sáttagotti lahttun, iige nu mo ovddit heave ožžo dušše observatevrastahtusa.

11) Áirras Eilif O. Larsen ovddidii čuovvovaš ášši:

Luossabivdu - deatálaš oassi sámi kultuvrra materialalaš vuodus

Sámediggi lea vuosttas njeallje bargojagis buriin vugiin sáhttán ovdanbuktit materialalaš vuodu/ealáhusvuodu, ja sámi kultuvrra viidáseabbot-doalvun vejolašvuodaid gaskasaš oktavuoda. Earret eará lea dál deatálaš lávdegoddi bargamin ovdanbuktit konkrehtalaš evttohusaid maiguin sihkarastit mearrabivddu nu ahte dat ain lea guovddáš vuoddu sámi kultuvrii.

Bargiidbellodaga sámediggejoavku oaivvilda ahte áigi lea dál láddan gozihit ain eambo ealáhussektuvrra mas lea leamaš stuorra mearkašupmi sámi lotnolasealáhusaid oktavuodas. Dát guoská luossabivdui. Dán oktavuodas lea áige guovdil bidjat sihke oanehisáiggi ja guhkesáiggi doaimmaid.

Oanehisáigái:

Sámediggi berre dakkaviđe guorahallat bivdoneavvoráddjemiid árbevirolaš mearraluossabivddus daiguin birasgáhtteneiseválddiiguin geain lea ovddasvástádus. Min ádejjumi mielde lea áibbas eahpegovttolaš ahte mearraluossabivdit, nu go njuolggadusat leat odne, fertejit oastit sihke kiilanohti ja mohkkefierpmi vai sáhttet guolástit dakko gokko gánnáhahttivuohta lea issorasat njeadjan manjimus jagiin, dan geažil go biebmorusttetluossa lea njeaiddihan hattiid.

Gáibádus maid Sámediggi berre bidjat, lea ahte guolásteaddjit ieža fertejit sáhttit mearridit háliiditgo geavahit mohkkefierpmi vai kiilanohti olles sesongga áigge. Mohkkefierpmi gielddus guovtte vuosttamuš, ja golmma manjimus váhkus sesongas, galgá danin heaittihuvvot 1994 giđa rájes.

Guhkesáigái:

Mii guoská doaimmaide mat gullet eambo guhkesáigái - vai luossabivdu biddjojuvvo deatálaš materialalaš sámi kultuvrra guoddiin - berre bidjat viidásit oktiibiddjojuvvon lávdegotti, mas leat lahtut Sámedikkis, eará álbmotválljen orgánain, departemeanttas, ja ealáhusorganisašuvnnain. Dát lávdegoddi galgá ollislaččat lagadit fáttá, guorahallat sihke meara ja jogaid, ja vejolaččat maiddái guorahallat eará vádjolusguollešlájaid - guvžžá ja vallasa.

Lávdegotti mandáhtas berrejit leat dát váldočuoggát:

- Defineret sámi beroštumiid luossabivddus - dasa gullá čilget dan makkár sadi luossabivddus lea leamaš, ja lea lotnolasealáhusaid oktavuodas sámi guovlluin
- čilget dan mo stáhta dáid beroštumiid lea ovdal meannudan
- dáláš riektivuodu vuodul buktit árvalusa mo luossabivdu boahhteáiggis sáhtta lea mielde sihkarastimin materialalaš vuodu sámi guovlluin, earret eará buktit doaimmaid maiguin bajidit villaluosaid hatti.

Hirbmat deatálaš čuokkis lávdegotti barggus ferte leat maiddái guorahallat dan geavahusa mii stáhtas lea leamaš eananeaiggádin Finnmárkkus, mii guoská mearraluossabivdosajiide.

1970-logu gaskamutto rájes otnázii leat dihtomielalaččat ja hirbmat garrasit geahpedan luossabivdosajiid logu. Dát lea áibbas čielgasit geahpehan ealáhusvejolašvuodaid ollu sajjiin, eaige jur dávis daid prinsihpaide maid guovddášeiseválddit odne bidjet vuodđun iežaset eamiálbmot- ja minoritehtapolitiikhalaš doaimmain.

**ÁŠŠI 36/93 NAČ 1992:15 GIELDDAID JA FYLKAGIELDDAID JUOHKIN
NUPPÁSTUVVI NORRGAS - GULASKUDDAN**

I Áššebápirat:

- Reive 13.08.92 - Gulaskuddan
- Reive 01.09.1992 Gieldadepartemeanttas - gulaskuddanásahusaid listtu sádden
- NAČ 1992: 15 Gielddaid ja fylkagielddaid juohkin nuppástuvvi Norggas

Sámediggi dagai čuovvovaš mearrádusa:

Sámediggi oaidná dehálažžan ahte prinsihpalaš njuolggadusat boahttevaš gielddaid ja fylkagielddaid juohkimis árvvoštallojuvvojit. Dát orru leamen dárbu daid rievdadusaid vuodul mat leat dáhpáhuvan gieldasektuvrras ja eará servodatosiin guhkkit áiggi. Guovddážis dás gávdnojit mearkkašahtti struktuvrralaš rievdadusat. Nugo čielggadus čájeha, bealušta ovdáneapmi maid leat vásihan manjimus logijagiid geahččat lagabuidda doibmetgo eanandieđálaš rájít hálddahušguovlluin gieldda- ja fylkadásis dohkálaččat, sihke ássiid sávaldagaid ja gáibádusaid ektui, ja eambo bajitdási servodatlaš mihttomeriid ektui.

Čielggadus rahpá miellagiddevaš čuolmmaid, muhto Sámediggi áigu álggos mearkkašit ahte oppalaččat vajálduvvet dákkáraš čielggadusaid oktavuodas sámi oainnut go lávdegottiid mandáhta ja nammadeapmi dáhpáhuva, ja ieš čielggadusproseassas. Dát lea dagahan ahte deatálaš sámi beroštumit leat vajálduvvan dán čielggadusas. Jos galgá gávdnat dan eanemus ulbmálaš gieldda- ja fylkagieldastruktuvrra de ferte iešalddis dahkat ollu eambo go dušše rievdadit eanandieđálaš rájiid. Dás lea sáhka hirbmat mánggabealálaš váttisvuodas mas ollu prinsihpalaččat deatálaš áššiid/beliid ferte vihkkedallat nuppiid vuostá go árvvoštallo makkár doaimmat gielddain ja fylkagielddain galget leat ollislaš almmolaš hálddašeamis. Dássálága mihttomeriin ahte hukset rašuvnnaš ja gánnáhahtti ovttadagaid, lea maiddá deatálaš láchit diliid vai oažžut hálddašanoovttadagaid mat sáhttet suodjalit ja ovddidit báikkálaš iešstivrejumi jurdaga.

Sámediggi oaivvilda leat deatálaš bidjat gažaldatmearkka dasa go lávdegoddi bidjá mearkkašahtti deattu tekniikhalaš-ekonomálaš ákkaide. Go árvvoštallojuvvojit boahttevaš gieldda- ja fylkagieldarájit sámi guovlluin de berre earáge servodatlaš diliid iige dušše beaktisvuoda ja rationaliserema bidjat vuodđun. Etnisitehta, giella ja kultuvra leat oasis maid dánu oktavuodas ferte bidjat stuorra deattu. Dárbašlaš vuolggasadji árvvoštallamii lea dat go kultuvrralaš ja luonddu eavttut leat nu hirbmat sierraláganat iešgudege riikaoasis, ahte lea veadjemeahttu gávdnat ovttá áidna ideálalaš gieldasturrodaga dahje ovttá áidna gieldastruktuvrra. Dan mo livčče eanemus ávkkálaš juohkit, ferte árvvoštallat konkrehta báikkálaš diliid vuodul.

Boahttevaš gieldajuohkima evttohusas, uhccimus sturrodat 5000, lea eaktun ahte eanandieđalaččat heive nu. Juohkin vuodđuduvvo doaimmevaš regiuvnaide, gos lea lunddolaš guovddáš juohke gielddas. Sámediggi atná boahttevaš gieldda- ja fylkagielda juohkima prinsihpalaš njuolggadusaid leat realistalaš vuodđun guovlluin min riikkas gos

ásset ollu olbmot. Njuolggadusaid sáhtášii čađahit eambo guovddáš osiin. Dattetge diggi eahpida sáhtágo lávdegotti evttohusa geavahit seammaláhkái sámi ássanguovlluin gos olbmot ássat eambo biedgguid eaige oro nu lahkálágaid. Gielddain ja fylkagielddain gos sámit árbevirolaččat orrot lea dilli nu ahte lávdegotti prinsihpalaš njuolggadus-evttohusa ii leat nu álki geavahit juksan dihte servodatlaš mihtomeriid. Sámi guovlluin leat guhkes gaskkat ja ássiid lohku uhcci, nu ahte prinsihpa doaibmevaš regiuvnna hárrái sáhtá leat váttis geavahit vuolggasadjin buriid gieldalaš čovdosiidda. Evttohusat maid čielggadus ovddida eai oro danin áktánasat heivehuvvon eaige nu buorit geavahit vuodđun árvoštallat dili davimus fylkkain ja fylkagielddain.

Sámedikki áddejumi mielde eai leat doarvá nana ákkat ovttahttit gielddaid riikka davimus osiin. lige dát oro addimin makkárge beaktilisvuođa- ja rašunaliseren ávkkige. Muhto dattetge dikki mielas sáhtá leat dárbu veaháš divodit gielddaid ja fylkagielddaid gaskasaš rájiid.

Oppalaččat biddjojit sierralágan beroštumit ja ákkat vuodđun go gielddaid sturrodagat árvoštallojuvvojit. Stuerát gielddat sáhttet buorebot geavahit stuorraduaimma ovdamuniid. Dan bokte go ásahuvvo stuorát guovolaš doaibmafealta, geahpeduvvo várra oazžut eahpeiddolaš oalgeváikkuhusaid dainna lágiin ahte váttisvuođat ovdamearkka dihte fievrividuvvojit siidaguommi gildii. Stuerát ovtadagat váikkuhit maiddái dasa ahte plánevjeolašvuođat buorranit ollislaš čovdosiid ektui, ja šaddet buoret vejolašvuođat ángiruššat birasgáhttemiin ja ealáhusáššiin. Uhccit gielddat fas sáhttet heivet báikkálaš ovdamuniide ja dárbbuide, ja lasihivčče báikkálaš politihkalaš oassálastima. Dán oktavuodas lea veara fuomášit dutkanbohtosiid main vuhtto ahte olbmot leat eambo duhtavaččat go gielddat uhceduvvojit.

Vuodđolága §:a 110A ja sámeláhka leat buktán odđa rámmaeavttuid sámi áššiid bargui Norggas. Sámediggi lea gaskaoapmi mii earret eará galgá váikkuhit dasa ahte sámeapolitihkalaš sadji nanosmuvvá ja sámi uhccitlohku gieđahallo vuoggalaččat. Diggi atná dehálažžan ahte sámi beroštumit vuhtiváldojuvvojit gielddain gos sápmelaččat leat čielga uhccitlogus. Stuerát ovtadagaid bokte sáhtášii uhccitlohkui šaddat heajut dilli iežas kultuvrra ovddideami ja politihkalaš beroštupmicealkámušaid dáfus. Dát leat maiddái ákkat maid Sámediggi ovdal lea bidjan vuodđun gielddaid ovttahttima áššis. Sámediggi árvoštalai gielddaid ovttahttima Buviklávdegotti árvalusa oktavuodas, NAČ 1989: 16 gielddaid juhkima birra gávpotguovlluin Sarpsborg, Fredrikstad, Arendal, Hamar ja Hammerfeasta. Dan heave ii rávven Sámediggi ovttahttit gielddaid nu ahte Fálesnuori gieđa livčče ovttahtton stuorragieldan Hammerfeasttain ja Sállannuriin. Dát dahkkui kultuvrralaš ja eanandiedálaš sivaid vuodul. Sámediggi čujuhii ahte Fálesnuori lea mearrásámi gieđa gos ealáhusstruktuvra viehka guhkás lea vuodđuvvon lotnolasheivehallamii nugo smávvdálolaččat ja báikkálaš guollebivdit ja ahte uhccit gielddain lea buoret vejolašvuohta gozihit erenoamáš dovdomearkkaid stuorát gielddaid ektui. Sámediggi oavvildii dalle ahte Fálesnuori gieđa sáhtá buorebot gozihit ja ovddidit mearrásámi kultuvrra ja ássama go Hammerfeasta stuorragieldan.

Sámediggi čujuhii maiddái daid vejolašvuođaide mat šattašedje jos gielddaid gaskasaš ja regiuvnnalaš ovttasbargu nannejuvvošii ja ovddiduvvošii. Sámediggi anii gieđalaš ovttasbargomálliid ovdáneami ollu sajiin leamen seamma buorin čoavddusin gielddaid gaskasaš váttisvuođaide go maid gielddaid ovttahttin lea.

Nubbi bealli, masa Sámedikki árvoštallama mielde berrešii bidjat fuomášumi ságastallamis, lea maid nášuvnnalaš riikkaid rájit mearkkašit sámi guovlluin. Sámiid bealis lea čoočuhuvvon ahte riikkaid rájit ráhkadit stuorát váttisvuođaid go dáláš gieđa- ja fylkarájit.

Riikkarájit leat áiggi mielde dagahan eahpelunddolaš rájiid olbmuid gaskii ja leat measta caggin sámiid ovttasbargui Davvikálohtas. Sámedikkis lea mihttomearrin oažžut stuorát ja viidát ovttasbarggu sámiid gaska riikkarájaid rastá. Dákkáraš ovttasbarggus sáhtášii erenoamážit gielddain main leat dákkár rájit leat deatálaš sadji, juoga mii buktá erenoamáš hástalusa namuhuvvon gielddaide.

Vaikko oppalaččat ii leat gullan lávdegotti mandántii árvvoštallat gustovaš doaimajuohkáseami stáhta, fylkagielddaid ja gielddaid gaska, de lea dás dárbu árvvoštallat Sámedikki saji eará hálddašandásiid ektui. Sámedikki ásaheami olis leat institušuvnnalaš rámmaeavttuide lassin maiddái struktuvrralaš eavttut rievdan. Vaikko Sámedikkis odne ii leat makkárga čielga guovlolaš oktavuoha hálddašaneiseválddiiguin dihto eanandiedálaš guovlluin seamma dásis go fylkagielddain ja gielddain, de sáhtá jos Sámedikki váldesuorgi viiddiduvvo maiddái mearkašit ja rievdatahttit fylkagielddaid ja gielddaid rámmaeavttuid.

Mii guoská doaimmaid boahtevaš organiseremii mii namuhuvvo čielggadusas de lea hirbmat deatálaš boahteáiggis ollislaš oainnuin guorahallat servodatovdáneami sámi guovlluin. Dasa eai gula dušše gieldda- ja fylkarájaid geassima kriterijat ja stáhta, fylkagielddaid ja gielddaid gaskasaš doaimajuohkáseapmi. Guhkkit áiggi vuollái leat ollu gažaldagat mat bohtet ovdan maid lea lunddolaš váldit mielde árvvoštallamii dán oktavuodas. Mihttomearrin lea láchit dilálašvuodaid dasa vai sámit eambo besset ieža mearridit surggiin gokko dikki mielas orru lunddolaš ja govttolaš. Sámediggi áigu dás čujuhit dan bargui maid Sámi vuoigatvuodaidlávdegoddi lea dahkamin áššiin mat gusket eana- ja čáhcevuogitvuodaide. Vejolaš evttohusat báikkálaš hálddašančovdosiid hárrái sámi guovlluin váikkuhit maiddái gielddaid doibmii.

Diggi čujuha ahte odne leat jođus internašunaliserema- ja regionaliserema proseassaid guorahallamat Norggas. Bargu mii jođihuvvo ja plánejuvvo Euroarktálaš barentsovttasbarggu, davvikalohttaovttasbarggu ja sámi regiuvnna ásaheami oktavuodas gullet lunddolaččat dán áššesuorgái.

Lassin áigu Sámediggi gidet fuomášumi áššiide mat gusket sámekonvenšuvdnii, sámiid ovttasbargui riikkarájaid rastá, sierra sámi guolástusbiirii ja daid vásihusaide mat leat dahkon friddjagielddaid geahččalan ortnega oktavuodas Norggas. Dán lunddolaš joatkimin sámi guovlluin sáhtášii ovddidit geahččalanortnegiid gos láchčojuvvo nu ahte resursaguovllut juhkkovuvvojit sierraláhkái. Sámediggi čujuha ahte gávdno historjálaš vuoddu sámi guovlluid árbevirolaš juohkimii sierralágan siidan. Danin lea hástalussan addit maiddái dán doahpagii dakkár sisdoalu mii čujuha boahteáigái ja mas lea oaivil boahtevaš hálddašan-doahpagin mas vuolggasadji lea otnáš čuolmmain.

Sámediggi áigu loahpas čujuhit ahte dáid gažaldagaid ollislaš árvvoštallan sáhtá mielddisbuktit ođđa čovdosiid eanandiedálaš juohkima, doaimajuohkima ja hálddašandásiid ektui sámi ássanguovlluin.

ÁŠŠI 37/93 SÁMI LAHTTOVUOHTA DAVVIRIIKKOID RÁĐIS

Áššebáhpirat

- SOU 1990: Samerätt och samiskt språk, bilaga 2, siiddut 295 - 312

Sámediggi dagai čuovvovaš mearrádusa:

Sámediggi áigu bargat dan ala ahte ohcat sámi lahtovuoda Davviriikkaid rádis. Sámediggeráđdi oažžu fápmudusa hápmet lahtovuodaohcama ovttrasáđiid Suoma Sámi Parlameanttain ja Ruota Sámedikkiin.

Lahtovuodaohcan biddjojuvvo Sámediggái loahpalaš dohkkeheapmái.

ÁŠŠI 38/93 SÁMI ÁLBMOTVÁLLJEN ORGÁNAID GASKASAŠ ORGANISEREJUVVON OVTTASBARGU

Áššebáhpirat:

- Árvalus áššis R 108/93

Sámediggi dagai čuovvovaš mearrádusa:

Dan vuodul go sámit lea okta álbmot, áigu Norgga Sámediggi bargat dan ala ahte ovddiduvvo dađistaga lagat ovttasbargu dán golmma sámi álbmotválljen orgána gaska Norggas. Ruotas ja Suomas. Ovttasbarggu ulbmilin galgá leat ovttastahttit earkiláššiid meannudeami mat gusket sápmelaččaide guhkkelii go ovtta riikkas ja sámiide sierra álbmogin, ovddidit praktihkalaš ovttasbargovugiid sámi álbmotválljen orgánaid gaska juohke suorggis gokko lea lunddolaš lágidektasaš sámi ovdanbuktima ja oktasaš ovddasteami davviriikkalaš ja gaskariikkalaš orgánain. Čoavdin dihte dáid doaimmaid, sáhtá ásahit heivvolaš ovttasbargo-orgána.

ÁŠŠI 39/93 NAČ 1993:18 LÁHKA OLMMOŠVUOIGATVUOĐAID HÁRRÁI - GULASKUDDAN

Áššebáhpirat:

- Reive 30.07.93 Justisdepartemeanttas
- NAČ 1993:18 Olmmošvuoigatvuođaidláhka

Sámediggi dagai čuovvovaš mearrádusa:

Sámediggi čujuha ahte olmmošvuoigatvuođaid lávdegoddi lea addán čielggadusa; NAČ 1993: 18 Láhka olmmošvuoigatvuođaid hárrái, mii lea sáddejuvvon gulaskuddamii.

Čielggadusas lea Sámedikki oainnu mielde dievaslaččat čilgejuvvon olmmošvuoigatvuođa konvenšuvnnat ja daid sadji Norgga ja olgoriikkaid rievttis.

Sámediggi čujuha ahte lávdegotti árvalus sáhtá dagahit ahte olmmošvuoigatvuođaid sadji Norgga rievttis ođasmahto vuđolaččat. Sámiid ja eamiálbmogiid riektidilli lea dán oktavuodas guovddážis. Čielggadus ii leat doarvái bures dán vuhtiváldán, ja Sámedikki oaivila vuodul lea dát heajos bealli maid ferte divvut.

Sámediggi guorrasa lávdegotti árvalussii ahte konvenšuvnnaid maid Norga lea dohkkehan ovttaštáhttojit Norgga riektái. Dán oktavuodas doarjut ollásit lávdegotti lahtuid K. Nandrup Dahl ja S. Smith evttohusa ahte ovttaštáhttit álbmotrievtti masa Norga lea čadnojuvvon. Sámediggi guorrasa evttohussii ahte rievdadit Vuodđolága § 26 dan bokte ahte lasihuvvo čuovvovaš ođđa goalmát lađas:

"Álbmotriekti, dás maiddá Traktáhtat maidda Norga lea čadnojuvvon, leat oassin Norgga rievttis."

Dát mearkkaša ahte ovttaštáhttit buot álbmotrievtti, sihke erenoamáš ja dábalaš álbmotrievtti. Boađus dás lea ahte sirdit Monistalaš vuogádahtii, d.m. ahte Norgga ja gaskariikkalaš rievtti gaskasaš earru sihkkjuvvo. Sámedikki mielas dávista dát evttohus daid vuogádagaid ja ovdáneapmái dain riektistáhtain maiguin lea lunddolaš buohtáhttit. Dát addá maiddá gaskariikkalaš konvenšuvnnaide dan mearkkašumi mii dain berre leat go Norga lea dohkkehan dáid.

Dát mearkkaša ahte buot deatálaš konvenšuvnnaid maid Norga lea ja vejolaččat bohtá dohkkehit, šaddet automáhtalaččat oassin Norgga rievttis. Nu ii dárbašge álohii sierra formálalaččat ovttaštáhttit. Sámiid dáfus váikkuhivčče dát vuosttas vuorus ILO konvenšuvdnii nr. 169 ja ON-konvenšuvdnii siviila ja politihkalaš vuoigatvuodaid hárrái.

Jos lávdegotti uhccitlogu evttohus ii mearriduvvo, ja dualistalaš vuogádat bisuhuvvo, oaivvilda Sámediggi ahte maiddá ILO konvenšuvnna nr. 169 berre ovttaštáhttit lága bokte seamma dásis go Eurohpalaš olmmošvuoigatvuodaid konvenšuvnna, ON konvenšuvnna ekonomálaš, sosiálalaš ja kultuvrralaš vuoigatvuodaid hárrái ja ON-konvenšuvnna siviila ja politihkalaš vuoigatvuodaid hárrái.

Jos ILO konvenšuvdna nr. 169 ii ovttaštáhtto lága bokte, de šaddá dat duohtavuodas eambo politihkalaš áššebábirin go juridihkalaččat geatnegahtti áššebábirin. Vaikko lea nu ahte álbmotrievttálaš njuolggadusat viehka guhkás leat biddjon vuodđun Norgga duopmostuoluin ja hálddašaneiseválddiin almmá ahte erenoamážit leat biddjojuvvon lágaide de ii sáhte mange láhkái leat sihkkar ahte álohii ná dáhpáhuvá.

Sámediggi čujuha ahte ILO konvenšuvdna nr. 169 - áidna máilmmi viidosaš eamiálbmot-konvenšuvdnan - ferte leat áibbas guovddázis suorggis mii guoská eamiálbmotvuoigatvuodaide. Seammaláhkái go dát lea áibbas guovddázis sámiide Norggas - geat leat čájehuvvon leat riektisubjektan konvenšuvnnaid mearrádusaid ektui.

Jos galgá leat sihkkar ahte Norgga duopmostuolut ja hálddašaneiseválddit vuhtiiváldet konvenšuvnnaid mearrádusaid, de lea áibbas dárbašlaš ovttaštáhttit. Ovttaštáhttimis livčče maiddá mearkkašupmi signálabeaktun sihke gaskariikkalaš servodaga ektui ja sámi álbmoga ektui. Signálabeavttus gaskariikkalaš servodaga ektui livčče jáhkkmis erenoamáš mearkkašupmi, dan bokte ahte Norga dán láhkái sáhtášii váikkuhit dán konvenšuvnna dohkkeheami prosessii. Ovttaštáhttin dagahivčče maiddá ahte konvenšuvdna šattašii eambo dovddusin ja livčče álkibot olamuttos buot oasálaččaide, omd. duopmostuoluide, hálddašaneiseválddiide ja eará oasálaččaide maidda lunddolaččat guoská.

Dávistettiin daid positiivalaš álgagiidda maid eiseválddit leat čájehan ahte gaskariikkalaš konvenšuvnnaid galget ovttaštáhttot Norgga lágaide, berre danin maiddá ILO-konvenšuvdna ovttaštáhttot.

Sámediggi gáibida danin ahte ILO konvenšuvdna nr. 169 hábmejuvvo njuolggo láhkamearrádussii dan dihte vai Norgga duopmostuolut ja hálddašaneaiseválddit dan sihkkarit šaddet geavahit.

ÁŠŠI 40/93 BOAHTTEVAŠ SÁMI ÁVIISAŠTRUKTUVRA

Áššebáhpirat:

- Reive geassemánu 17. b. 1993 Kulturdepartemeanttas
- Čoahkkingirjeoassi, ášši R 70/93 Sámediggeráđđi
- Reive 09.07.93 Sámediggeráđis Kulturdepartementii
- Reive 09.07.93 Kulturdepartemeanttas Sámediggái
- Dihto publikašuvnnaid doarjagiid njuolggadusat
- Sámi publikašuvnnaid ja áviissaid giellaovdáneami doarjaga njuolggadusat

Sámediggi dagai čuovvovaš mearrádusa:

Sámediggi čujuha ahte mediija sámi álbmoga várás lea manjmuš 15 jagis ovdánan issorasat. Go sámegiela geavahan gielddus skuvllain heaittihuvvui 60-logus de lea dáhpáhuvvan ovdáneapmi maid oktage ii livčče sáhtán ávaštit. Sámegielat sáddagat NRK:as leat lassánan, álggos ledje dušše moadde minuvtta ja dál lea guovtlediibmosaš sáddenáigi beaiválaččat.

Maiddá sámegillii čállojuvvon teavsttat leat lassánan. Ovdáneapmi goittotge ii leat dáhpáhuvvan nu johtilit dán suorggis. Lea sullii 15 jagi dassá go vuosttas sámegielat áviisa ilmmat dán ođđasot áiggis. Sámegiela árvu lea dan rájes issorasat lassánan. Sámegiella lea lága bokte ožžon seamma árvu go dárogielasge lea sámelága giellanjuolggadusaid bokte ja sámegiella geavahuvvo eambo go goassige ovdal almmolaš oktavuodain.

Manjmuš jagiin leat sihke Norgii ja Ruttii ásahuvvon álbmotválljen sámi orgánat. Supmii bođii Sámi Parlameanta 20 jagi dassái. Dán oktavuodas lea deatálaš hukset sierranahtton beaivválaš preassafálaldagaid demokratálaš ovdáneami várás. Dát earret eará dan dihte vai friddja ja čanakeahttá sáhtá juohkit dieđuid álbmotválljen orgánaid doaimmaid birra. Danin lea Sámedikkis oassin iežas mihtomeriin sihkkarastit sirrejuvvon sámi preassa dan dihte vai demokratálaš ovdáneapmi sámi servodagas sihkkarasto.

Sámegielat čállosat, ja erenoamážit áviissat eai leat dál ollu Norggas. Sámi servodagas lea seammalágan dárbu go Norgga servodagasge viiddis preassafálaldagaide. Lea dárbu oažžut fálaldagaid juohkelágan joavkkuide sámi servodagas, dáikko sáhtá namuhit fálaldagaid mánáide, nuoraide ja eambo ollesolbmuide. Dál eai leat áktánasat dákkár fálaldagat. Lea sihke dárbu ja sávahahti oažžut stuorát fálaldaga. Danin berrešii gozihit eanaš vejolaš álgagiid mat ovddidit sámegielat čállošiid olggosaddima. Dás lea sáhka maiddá oahpahit olbmuid lohkat ja čállit. Danin lea Sámedikkis mihtomearrin ahte čuovvovaš preassafálaldagat ásahuvvojit:

- Sámegielat beaiveáviissat
- Sámegielat nuoraid magasiinnat
- Sámegielat mánáidbládit

Dáid seamma fálaldagaid berrešii almmuhit maiddá julev- ja máttasámegillii.

Sámi mediija berre maiddá guoddit ovddasvástádusa oppa sámi álbmogis. Dalle ii berre sámi preassas leat menddo guovddáštahtton struktuvra. Dát sáhtá dagahit ahte odđasat šaddet menddo ovttabealálaččat. Uhccit suopmaniid, julev- ja máttasámegiela dárbbu berre maiddá deattuhit. Dan geažil berrešii leat háddjejuvvon struktuvra sámi medijain nu ahte odđasiid juohkin fáhte daid gažaldagaid mat gusket oppa sámi álbmogii ja jukset daid geaidda dát guoská.

Sámi preassa ferte leat friddja ja čanakeahtes. Sámi servodagas goittotge eai leat dat seamma rámmaeavttut go Norgga servodagas ja lea hui háreve ahte sámi áviisadoaimma šaddá fitnodatekonomálaččat gánnáhahttin. Danin ii leat vejolašvuohta oažžut priváhta kapitála sámi áviisafitnodagaid ásaheapmái. Dán geažil ferte almmolašvuohta bidjat kapitála álggaheapmái ja preassafitnodagaid jodiheapmái.

Sámediggái šáddá hástalussan heivehit ruhtadan- ja jodihandoarjjaortnegiid nu ahte eai ásahuvvo monopolat dahje ahte ovttaskas joavkkut ožžot menddo stuorra váikkuhanfámu sámi medijain. Prinsihpalaččat berrešedje ieža sápmelaččat stivret sámi preassa.

Sámi preassa dárbbáša erenoamáš váikkuhangaskaomiid jos galgá ceavcit. Skuvlapolitihka geažil mii lea fievrriiduvvon de lea dušše maŋimus guovttelotjagis ahte sámi álbmot lea ožžon vejolašvuođa oahppat lohkat ja čállit sin iežaset eatnigiela. Nu leage stuorra oassi sámi álbmogis geat eai máhte lohkat eaige čállit iežaset giela. Dát dagaha ahte sámi preassas eai leat nu ollu geavaheaddjit maid sáhtášii vuordit iige sáhte vuordit ahte sámegeielat publikašuvnnat lagamus boahteáiggis jukset nu ollu geavaheaddjiid ahte doaimma sáhtášii jodihit dássedeattuinn.

Odne hálddaša Kulturdepartemeanta daid preassadoarjagiid mat gávdnojit. Dál go Sámediggi lea ásahuvvon de livčče lunddolaš ahte Sámediggi válddášii ovddasvástádusa hálddašit dán ortnega.

Danin bivdá Sámediggi Kulturdepartemeantta ovddidit lasihuvvot sámi áviisadoarjaga poastta dan dihte vai sámegeielat preassa šaddá viidáseabbon. Sámediggi áigu maiddá boahpteáiggis ovtasráđiid departemeanttain árvoštallat ulbmálaš ortnegiid nu ahte Sámediggi sáhtá váldit badjelassas poastta mii gullá dán doarjagii.

Dan rádjái go dát ortnegat leat ásahuvvon berrejit dáláš sámegeielat áviissat oažžut doarjaga seamma eavttuid mielde.

Go árvoštallo doarjaga de berre bidjat deattu dasa man viidát áviissat geavahit maiddá julev- ja máttasámegiela, danin go dát váldosuopmanat eai leat áktánasat geavahuvvon áviisaoktavuodas.

Sámi preassadoarjaga ortnegat mat gávdnojit berrejit váldoáššis doarjut sámegeielat preassa. Goittotge ferte leat álohii sadji maiddá doalahit ja ovddidit ođasjuohkima dárogillii sámi áššiid birra.

ÁŠŠI 41/93 MINERÁLA RESURSSID OHCAN JA ROGGAN SÁMI GUOVLLUIN

Áššebáhpirat:

- Reive 21.09.93 Statskog:as Sámediggái
- Reive 16.09.93 Statskog:as gielddaide
- Reive 03.09.93 Simonæs & Musæus:as Statskog:ii Finnmárkkus
- Reive 03.09.93 Simonæs & Musæus:as logi Finnmárkku gildii
- Duođaštus, Rio Holding Norway A/S vuoigatvuohta ohcat ja roggat muhtekeahtes minerálad, 23.08.93
- Reive 01.11.1993 Rio Holdin Norway a/s:s
- Reive 09.11.1993 Kárášjoga gielddas Statskog SF-ásahussii
- Reive 05.11.1993 Guovdageainnu suohkanis, sáddejuvvon adreassalisttu mielde

Sámediggi dagai čuovvovaš mearrádusa:

Maŋimus áiggiid lea sámi guovlluid resursariggodagaid guorahallan šaddan eambo ja eambo guovddáži. Barentsguovllu ja eará gaskariikkalaš foraid bokte leat luonddus vižžojuvvon eavttut davviguovlluin šaddan guovddáži. Dát dahká guovllu vejolaš ovddidanguovlun go guoská ekonomálaš doaimmaide, huksejuvvon sihke ođasmahtti ja ođasmahtekeahtes ressurssaide. Dán oktavuodas leat rikkis minerálagávdnosiid atnán áibbas dehálalažžan. Maŋimus ovdanmarka lea dat go mángganášuvnnaš stuorrakonseamna Rio Tinto Zinc iežas niedafitnodaga Rio Holding Norway A/S (RHN) bokte háliida ohcat diamánttaid ja vejolaččat doaibmat Finnmárkkus.

Sámediggi áigu dákko bokte addit diehttevassii iežas prinsihpalaš miellaguottu dánlágan doaimmaide daid mihttomeriid olis maid diggi ieš lea ásahan iežas doaimmaide, muhto maiddá nášuvnnaš ja gaskariikkalaš mihttomeriid ja geatnegasvuođaid olis mat leat čadnon sámiid vuoigatvuođaide eamiálbmogin. Dás leat čielga njuolggadusat mo árbevirolaš ássanguovlluid resurssaid sáhtta ja berre hálddašit.

Dán earkiláššis mii dál lea bohtán, bohtet albmossii makkár váilevašvuođat leat guovddáš eiseválddiid geavahusas daid geatnegasvuođaid ektui mat dain leat sámiid guovdu eamiálbmogin. Seammás bohtá albmossii ahte hálddašapparátas váilu diehtu daid lágaid birra mat leat ásahuvvon, ja daid politihkalaš mearrádusaid birra mat leat dahkon, maiguin sihkarastit sámiide beassat leat mielde váikkuheamen. Čoahkkimis mas sámi organisašuvnnat ledje mielde guovvamánu 17. b. 1981 lohpidii Ráđdehus ea.ea. čuovvovačča:

6. Ráđdehusa bealis eai vuolggahuvvo stuorát meaššumat luondduguovlluin Finnmárkku duoddaris eambo go maid Álttajohka huksejuvvo, ráddjejumiin mii dál leat mearriduvvon - ovdalگو Sámi vuoigatvuođa lávdegoddi lea geargan bargguinis vuoigatvuođa gažaldagaid hárrái.

Doaimmaid mat leat sávahahttit johtalusa ja dánlágan doaimmaid ektui galgá guorahallat sierra ea.ea. sámi organisašuvnnaiguin (Od.prp. nr. 33 (1986-1987) čuokkis 2.3, s. 9).

Sámediggi lea ollu gerddiid almmuhan prinsihpalaš vuostehágu luonddu meaššumiidda sámi guovlluin. Áššis 43/90 Prospektering A/S - konsešuvnnaohcan roggat luonddugedggiid - Naránaš - cealkámuš, daddjojuvvo earret eará:

Sámediggi háliida nannet ahte vuoigatvuohta guvlui mas dás lea sáhka oktan buot guovllu resurssaiguin sihke eatnama alde ja vuolde gullet sámi álbmogii. ...

Dat mii dás lea daddjon buktá oidnosii makkár vuoddo-oidnu Sámedikkis lea resurssaid hálddašeapmái sámi guovlluin. Dán oktavuodas lea deatálaš fuomášuhttit ahte Norgga eiseválddit leat dan bokte go dohkkehedje ILO-konvenšuvnna nr. 169 eamiálbmogiid ja

čearddalaš álbmogiid hárrái iešmearrideaddji riikkain, 1989, maiddáid dorjon dán oainnu. Konvenšuvnna 14. artihkkalis daddjojuvvo earret eará ahte:

Berre dohkkehit dáid álbmogiid oamastan- ja hálddašanvuoigatvuođa eatnamiidda main sii árbevieru mielde ássat. ...

Konkrehta guoskkaha maiddáid dát konvenšuvdna dan čuolmma mii dán áššis lea guovddázis, oktavuoha minerálaide ja resurssaide mat leat eatnama vuolde. 15. artihkkalis čuožžu earret eará ahte:

Dakkár dáhpáhusain main stáhta várre alccesis oamastanvuoigatvuođa minerála- dahje eatnanvuoláš riggodagaide dahje vuoigatvuođaid eatnamiid eará luondduriggodagaide, galget ráđđehusat ásahtit dahje doalahit meannudanvugiid maid mielde dat sáhttet ráđđádallat dáid álbmogiiguin oažžun dihte čielggasin goaridago muhtin prográmma, ja man muddui, dáid álbmogiid eallinvejolašvuođaid, ovdalگو biddjojuvvo johtui makkárge dutkan- dahje ávkastallanprográmma mii guoská dáid álbmogiid eatnamiidda, dahje addojuvvo lohpi dakkár prográmmii. ...

Čujuhettiin konvenšuvnna 15. artihkkalii celkkii Sámediggi áššis 39/92 ILO-rapporta, dohkkehuvvon konvenšuvnna - konvenšuvdna nr. 169 eamiálbmogiid hárrái 1989:s - vuosttas gearddi dieđiheapmi, čuovvovačča:

Artihkkal 15 eaktuda ahte eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta luondduváriide iežaset eananosiin. Dát guoská earret eará vuoigatvuođaide geavahit čáhcegahčahagaid, ealli/dearvvas muoraid, fuodđuid maid sáhtta bivdit, bivdit guliid jávriin ja čáhcadagain, ja earret eará daid vuoigatvuođaid mat gullet eananeaggádiidda bákteruvkelága olis. Jáhkkmimis mearráduš maiddáid sisdoallá vuoigatvuođa eambo aktiivvalaččat oažžut ekonomálaš ávkki vejolaš resurssaid geavahearnis. Dát sisdoallá ahte sámiin lea vuoigatvuohta oažžut divadagaid omd. das go eará geavahit resurssaid sámi govlluin. ...

ILO-konvenšuvdna geatnegahtta eiseválddiid systemáhtalaččat guorahallat lágaid, njuolggadusaid ja hálldahuslaš organiserema gáhtten dihte sámi vuoigatvuođaid ja dáhkidit ahte sin integritehta doahttaluvvo. Sámediggi lea nuppát gearddi čujuhan daid diliid mat čájehtit ahte lea ain hirbmat ollu mii váilu ovdalگو sáhtta dadjat ahte dilálašvuohta lea ná.

Stáhta lea čuoččuhan eaiggáduššat váldoáššis buot eatnamiid Finnmárkkus. Dáid eatnamiid hálddašeapmi rievddai go Statens Skog direktoráhta nuppástahttui stáhtafitnodahkan, Statskog SF. Nu gohčoduvvon stáhta mátrikulerekeahes eatnamat Finnmárkkus leat dál registrerijuvvon ja eanagirjedáhkádus sirdojuvvon eará riektisubjektii, Statskog SF.

Sámediggi buvtii diehtevassii gieđahaladettiinis nuppástuhttima dan balu ahte stáhta dán láhkái geanohuhtta dáid govulluid hálddašeami politihkalaš stivrejumi ja ásaha hálldahuslaš ortnega mas fitnodatlaš kriterijiat leat eambo guovddázis. Diggi diehtá ahte Statskog SF ovddastuvvon Finnmárkku eananvuovdinkantuvrra bokte lea geatnegahtton čuovvut seamma njuolggadusaid mat ledje ovdal nuppástuhttima hálddašeami ektui. Dát dagaha dattetge hirbmat stuorra eahpesihkarvuođa ahte dahket go orgánat mat gullet Statskog SF vuollái iazaset beaivválaš doaimmain hálddašanmearrádušaid maid sáhtta váidalit, vai leatgo mearrádušat fitnodatlaš disposišuvnna mat gullet fitnodahkii mearridit almmá váidalanvuoigatvuođa. Dán vuodul áigu Sámediggi ain joatkevaččat čuoččuhtit ahte Statens Skoger direktoráhta nuppeláhkái organiseren stáhtafitnodahkan lea rievdatahtán hálddašanortnega, ja nu leage iešalddis riikkojuvvon dat lohpadusat maid eiseválddit leat addán sámi vuoigatvuođalávdegotti barggu oktavuodas.

Konkrehta lea RHN ohcan masa gullet diamánttaid ohcanvuoigatvuođat ja hálddašanlohpi vejolaš gávdnosiidda dahkan áigequovdilin hirbmat prinsihpalaš gažaldaga, ja buktán albmosii čielga váilevašvuođaid mat leat dan oktavuodas go stáhtalaš eiseválddit meannudit dákkár áššiid. Sámediggi oaivvilda ahte bákteruvkelága prinsihpat mat gusket muhtehahtti(mutbar) minerálaide, ja hálddahaslaš geavahus mii guoská muhtakeahtes (ikke-mutbare) minerálaide, rihkkot ollásit sámi kultuvrra ja ealáhusdoaimmaid árbevieruid. Dát boahdá ovdan das go gánnáhahtti minerálaid gávdnan ja roggan lea leamaš áiggiid čađa áddejuvvon čielga vuoigatvuohtan mii manná meattá buot eará servodatberoštumiid. Earret eará lea dábálaš riektiáddejupmi ja hálddahaslaš geavahus Norggas ahte juohkehaččas lea vuoigatvuohta ohcat minerálaid gos ieš háliida. Lága ektui ii sáhte duodas eahpidit ohcci gelbolašvuođa, dahje geavahusas ráddjet guovlluid gosa lea ohcojuvvon ohcanvuoigatvuohta. Dát govviduvvoge dalle bajábealde namuhuvvon áššis mas RHN almmá gulaskuddanvuoru lea ožžon ohcanvuoigatvuođa sullii 80 prosentii Finnmárkku fylkkas.

Sámediggi dovdá Finnmárkku eananvuovdinkantuvrra rutiinnaid go ohcco ohcanvuoigatvuohta muhtehahtti minerálaide maidda ohcanšiehtadus addojuvvo eankilis áššemeannudeami bokte almmá gulaskuddanvuoru friddja ohcanrievtti(skjerperett) mielde. Goittotge ferte sáhttit bidjat dihto gáibádusaid hálddahaslaš orgánaide dan ektui ahte addit nu viiddis vuoigatvuođaid almmá vuđolaš guorahallama nugo dán áššis lea dahkkon. Dán oktavuodas sáhtta maid biddjot gažaldat dasa ahte iigo juo dán dásis leat rihkkojuvvon ILO-konvenšuvnna 15. artihkkala áigumušat.

Meannudettiin guovddáš áššiid main lea mearkkašahtti mearkkašupmi suodjalit ja ovddidit iežas kultuvrra ja servodateallima, eaktuduvvo sámelágas ahte hálddašanorgánat ávžžutkeahttá galget addit Sámediggái vejolašvuođa addit cealkámuša. Danin lea hirbmat váidalahtti ja njulgestaga moaittehahtti ahte Sámediggi lea ferten gáibidit gulaskuddanvuoigatvuođa go dál čájeha ahte RHN duohtavuodas lea maiddá ohcan doaimvuoigatvuođa, dát mearkkaša oktovuogitvuođa ohcat ja hálddašit doaimma dán seamma guovllus.

Reivves 21.09.93 čuoččuha Finnmárkku Statskog ahte ferte rievdatit njuolggadusaid jos Sámediggi galgá šaddat gulaskuddanáshussan dákkáraš áššiin. Galgašii leat dárbbasmeahttun čilget Norgga lága hálddašanorgánii, muhto ovddabealde namuhuvvon čuoččuhus čájeha ahte guovddáš eiseválddit eai leat juohkán dieđuid iežaset orgánaide sámelága sisdoalu birra. Doppe lea čielga ávžžuhus buot almmolaš orgánaide ahte ávžžutkeahttá galget addit Sámediggái vejolašvuođa addit cealkámuša ovdalgo dahket mearrádusaid áššiin mat gusket Sámedikki bargosuorgái. Sámediggi eaktuda ahte Finnmárkku Statskog ii ádde minerálaid ohcama ja vejolaš doaimma 80 % Finnmárkku fylkkas gullamin Sámedikki bargosuorgi olggobeallái.

Bajábealde namuhuvvoma vuodul áigu Sámediggi bivdit eananvuovdineiseválddiid nuppástuhttit mearrádusa ohcanvuoigatvuođa hárrái dan guovllus mii lea daddjojuvvon julggáštusas, beaiváduvvon borgemánu 23. b. 1993, ja gáibida ahte ohcan mii lea boahán RHN:as oktovuogitvuođa hárrái ohcat ja roggat diamánttaid biehttaluvvo.

Sámediggi čujuha ahte lea dárbu heivehit njuolggadusaid vástesaš áššiid meannudeapmái dainna ulbmilin ahte sáhtta gozihit sámi beroštumiid mat dávistit lágaide, gaskariikkalaš konvenšuvnnaide ja politiikkalaš lohpadusaide.

ÁŠŠI 42/93 SÁMEDIKKI BUŠEAHTTA 1994 VÁRÁS - JUOHKIN

Áššebáhpirat:

- Sd.prp. nr 1 (1993-1994) bušeahtta áigodahkii 1994 - Gielaidepartemeanta
- Ášši 7/93 Stáhtabušeahtta 1994 várás, kap. 503 - doarjja sámi ulbmiliidda - doaibma- ja virgečálus

Sámediggi dagai čuovvovaš mearrádusa:

1993 rájes lea Sámedikki doaibmaplána sadjái biddjojuvvon seaiva bušeahtta-meannudeapmi mas sierralágan doaibmabijuid rámmajuolludusat lea juhkkajuvvon, ja ahte ruđat leat juhkkajuvvon politihkalaš- ja hálddahaslaš bargui sierra.

Resurssaid juohkin vuolit poasttas 01 ja 11 dahkkajuvvo vuosttas ollesčoahkkimis 1994.

Hálddahaslaš doaimmaid juohkáseapmi

Sámediggi árvala hálddahaslaš doaimmaid juohkit ná:

Sámi kulturráđđi:

Sámi kulturfoanda
Sámi kulturguovddáš Árbordes
Doarjja sámi kulturorganisašuvnnaide
Doarjja sámi mánáid bajásšaddan eavttuide
Sámi kulturguovddáš Árran
Sámi lágádusdoaibma

Sámi ealáhusráđđi:

Sámi ovddidanfoanda
Lotnolasealáhusaid geahččalanprošeakta
Doarjja sámi duodjái
Oahppostipeanda sámi nuoraide

Sámi giellaráđđi:

Guovttegielalašvuoda ruđat gielddaide ja fylkagielddaide sámelága giellanjuolggadusaid hálddašanguovllus.

Sámediggeráđđi:

Doarjja Sámedikki joavkočáliide
Doarjja sámi váldo-organisašuvnnaide

Dihto hálddahaslaš doaimmat mat gullet vuollásaš ráđiide rievdaduvvojit 1994:s. Sámi kulturráđđi váldá badjelassas sámi girjelágádusaid doarjaga hálddašeami. Vuodustussan lea ahte fágalaš hálddahaslaš ovddasvástádus eará ortnegiidda mat gusket sámi lágádusaid doibmii leat hui lahka čadnon eará doaimmaide mat gullet kulturráđđái.

Kap. 3540 poasta 52 Sámi kulturráđđi

SÁMEDIGGI SÁMEDIGGE SAEMIEDIGKIE SAMETINGET

ČOAHKINGIRJI 4/93 - MEARRÁDUSAT siidu 20

1993 Juolludusaid ektui lea rámma sierralágan doaibmabijuide mat dál leat juhkkovuvvon kulturdepartemeantta bokte lasihuvvon 701.000,- kruvnnuin.

Sámediggi áigu 1994 várás juohkit rámma mii lea 8.705.000,- kr čuovvovaččat:

Doaibmabidju	1993	1994
Sámi kulturfoanda	5.144	5.200
Sámi kulturguovddáš Árbordes	725	765
Sámi kulturorganisašuvnnaid doarjja	635	740
Sámi girjelágádusdoaibma	1.500	1.500
Sámi kulturguovddáš Árran	0	500
Supmi	8.004	8.705

Sámi kulturguovddáš Árran Ájluovttas Divttasvuonas garvána jagi 1994 mielde. Guovddáži juolluduvvo 500.000,- kruvdnosaš jodihandoarjja nuppi jahkebeallái 1994. Ruđat galget muhtun muddui mannat kulturguovddáža jodiheapmái. Sámedikki mielas lea guovddáža ásaheapmi deatálaš gaskaoapmin nannet sámi kultuvrra guovllus ja áigu dahkat álgaga vai ásahuvvo bissovaš jodihandoarjjaortnet sámi kulturviesuide jagi 1994 mielde.

Doarjja sámi kulturorganisašuvnnaide nannejuvvo dát bohtá sámi organisašuvnnaid ođđa njuolggadusat geažil kap. 3540 poasta 70. 1994:s sáhttet organisašuvnnaid mat ovdal ožžo doarjaga dán ortnega bokte, muhto mat báhcet sámi organisašuvnnaid doarjja-njuolggadusaid olggobeallái ohcat sámi kulturorganisašuvnnaid doarjaga.

Kap. 3540 poasta 70 Doarjja eará sámi ulbmiliidda

1993 stáhtabušehta ektui lea rámma poasttas 70 lasihuvvon 55.000,- kruvnnuin.

Sámediggi áigu 1994 bušehttaáigodagas juohkit poastta 70 čuovvovaččat:

Doaibmabidju	1993	1994
Doarjja sámi organisašuvnnaide	2.665	2.700
Doarjja sámi duodjái	4.350	4.100
Doarjja Sámedikki joavkočálliide	700	850
Sámi nuoraid oahppostipeanda	700	800
Doarjja sámi mánáid bajásšaddan eavttuide	1.230	1.250
Supmi	9.645	9.700

Doarjja sámi duodjái nannejuvvui 1992:s 1,5 milj. kruvnnuin dan geažil go Guovdageidnui ásahuvvui ovddidanguovddáš. Dát juolludus doalahuvvui 1993:s. 1994 várás evttohuvo 1,25 milj. kruvdnosaš lassijuolludus go Sámediggi atná dehálažžan ahte ovddidanguovddáš beassa geavahit áiggi stáđasmahttit iežas doaimma.

Sámedikki doaibma- ja virgedárbočállosis 1994 stáhtabušehtii evttohuvvui joavkočáliid doarjja lasihuvvot 500.000,- kruvnnuin. Danin evttohuvvo lasihuvvot dát juolludus 150.000,- kruvnnuin nannen dihte joavkkuid Sámedikkis boahte jagi.

Sámi nuoraid oahppostipeanda juhkkujuvvui vuosttas gearddi 1993 čavčča 700.000,- kruvdnosaš rámmain skuvlajahká 1993-1994. Dan vuodul go ledje hirbmat ollugat geat ohce dan stipeandda, evttohuvvo rámma lasihuvvot 900.000,- kruvdnui skuvlajahká 1994-1995 dainna eavttuin ahte Stuorradiggi addá vástesaš juolludusa 1995:s.

Váldit várašumi Stuorradikki loahpalaš stáhtabušehta meannudeapmái.

ÁŠŠI 43/93 BUHTADUSAT SÁMEDIKKI ÁIRASIIDDA JA VUOLLÁSAŠ RÁDIID LAHTUIDE

Sámediggi dagai čuovvovaš mearrádusa:

1. Sámedikki áirasiid ja vuollásaš rádiid buhtadusášši mañiduvvo boahte ollesčoahkkimii.
2. Sámediggeráđđi nammada joavkku mas leat Sámedikki joavkkuid ovddasteaddjit gárvvistit buhtadusášši, ja maiddá sámedikki joavkkuid ekonomiija.

ÁŠŠI 44/93 OĐĐA MÁNÁIDGÁRDELÁHKA EVTTOHUS - GULASKUDDAN

Áššebáhpirat:

- Reive 11.08.93 Mánáid- ja bearašdepartemeanttas, mielddusin gulaskuddančálus.

Sámediggi dagai čuovvovaš mearrádusa:

Mánáid- ja bearašdepartemeantta gulaskuddančállosis, mii guoská ođđa mánáidgárdeláhkii lea positiivvalaš vuoingá sámi mánáid mánáidgárdefálaldagaid ektui. Danin lea váidalahtti ahte departemeanta láchkaevttohusas ráddje sámi mánáid vuoigatvuođaid guoskat dušše "sámi distrivttaide".

Sámediggi lea meannudettiinis ášši 4/93, Mánáidgárddi rámmaplána - sámi lasáhus, čujuhan ahte sámi mánáin galgá leat lága mielde individualalaš vuoigatvuohta mánáidgárdefálaldagaide mat leat huksejuvvon sámi giela ja kultuvrra ala.

Sd.diedáhusas nr. 52 Norgga sámepolitihkka, daddjojuvvo kapihttalas 15.2.1 čuovvovaččat:

Mánáid- ja bearašdepartemeanta lea rievdeamen mánáidgárdelága ja evttoha ahte gielddaid ovddasvástádus, sámi mánáid mánáidgárdefálaldaga ektui mii lea heivehuvvon sin gillii ja kultuvrii, čilgejuvvo.

Departemeantta evttohus gullo ná (§ 3, 3. lađas):

Mánáidgárddit sámi mánáide sámi distrivttain galget huksejuvvo sámi giela ja kultuvrra ala.

Departemeantta evttohus §:ii 3, 3. ladas, sihkkarastá sámi mánáide sámi distrivttain vuoigatvuoda mánáidgárdefálaldahkii mii lea heivehuvvon sin gillii ja kultuvrii. Departemeanta geavaha vuodđoskuvlalága §:a 40a ággan ahte ráddjet vuoigatvuoda eanandiedálaš guvlui. Departemeanta čujuha mánáidgárddiid našuvnnaš rámmaplána sámi lasáhusa meannudeapmái Sámedikkis, mas deattuhuvvo ahte mánáidgárdeláhkii ferte lasihit njuolggadusa mii sihkkarastá ahte sámi mánát ožžot mánáidgárdefálaldaga mii lea heivehuvvon sin gillii ja kultuvrii. Dattetge departemeanta ii daja iežas gulaskuddančálloši maidege makkár oaidnu Sámedikkis lea sámi mánáid individualalaš vuoigatvuodaide.

Dasto čujuha gulaskuddančálus Norgga erenoamáš ovddasvástádussii iežas eamiálbmotjovkui, ja namuha ILO-konvenšuvnna 169 ja Vuodđolága §:a 110 A, vuodđun evttohit lasáhusa 3. §:ii mas leat sámi mánáid vuoigatvuodát. Gulaskuddančállošis, kap. 9.3, Láhkadáhkádus evttohus sámi mánáidgárddiide, daddjojuvvo čuovvovaččat:

....., evttoha departemeanta odđa mánáidgárdeláhkii goalmát lađasin, 3. paragrafii (gieldda ovddasvástádusa birra) ahte mánáidgárddit sámi mánáide sámi distrivttain galget huksejuvot sámi giela ja kultuvrra ala.

Seammaláhkái go vuodđoskuvlalágas guoská dát sámi distrivttaide. Dattetge dát ii galggašii hehttet ahte gielddat olggobealde sámi distrivttaid lámčēt mánáidgárdefálaldaga sámi mánáide mii lea heivehuvvon sin gillii ja kultuvrii.

Sámediggi lea áššis 41/92, Vuodđoskuvlalága §:a 40a - rievdadus-evttohus, dadjan čuovvovaččat sámi distrivttaid hárrái:

Sámediggi buvttii áššis S 26/90, gulaskuddančálloša Sámelága giellanjuolggadusaide, mii earret eará guoskkai §:ii 40a. Áššis celkkii Sámediggi earret eará;

Mii guoská paragrafii 40a nr. 1 čujuha Sámediggi ahte doaba "sámi distrikta" dagaha ráddjenváttisvuodaid. Danin galgá doaba čilgejuvot lagabui lága ásahusain. Sámi distrivttat leat Sámedikki áddejumi mielde dat gielddat Hedemárkkus, Lulli-Trøndelágas, Davvi-Trøndelágas, Nordlánddas, Tromssas ja Finnmárkkus, gos sámít ášset.

Paragrafa 40a, nr. 1 ii rievdaduvvon maŋŋá gulaskuddanvuoru, eaige leat ráhkaduvvon ásahusat mat livčče defineren sámi guovlluid lagabui.

Vásihusat čájehit ahte § 40a, nugo lea hábmejuvvon, dagaha váttisvuodaid sáme giela oahpaheami čadaheapmái dain sajiin sámi guovlluin mat leat olggobealde Sámelága giellanjuolggadusaide hálddašanguovllu. Sámelága ulbmil ii lean ahte sáme giela geavaheapmi galggai ráddjejuvot hálddašanguvlui, muhto baicce nuppeláhkái veahkehit sáme giela geavaheami nannema olles riikkas.

Daid mánáid ovttaskašlaš vuoigatvuoha, oažžut sáme giela oahpahusa geain lea sámeduogáš ferte mearriduvvot lágain. Dán vuoigatvuhtii sáhttit gávdnat vuodu ILO-konvenšuvnna nr. 169, vuoigatvuodaid birra, artihkkal 29, čuoggát 1c ja 20.

Vuoigatvuoha mánáidgárdefálaldahkii mii lea heivehuvvon sámi gillii ja kultuvrii ferte leat individualalaš vuoigatvuoha iige leat dan duohken gos riikkas orru. Departemeantta evttohus 3. §:ii ráddje dán vuoigatvuoda ráddjejuvvon eanandiedálaš guvlui.

Departemeanta ii leat definieren sámi distrivtta, ja uhccán sáhtta jáhkkit ahte dát dahkkojuvvo (gč. vuoddoskuvlalága). Lea váidalahtti go departemeanta fievrriid hápmehusa kritihka haga vuoddoskuvlalágas iežas lánkaevttohussii. Vásihusat leat čájehan ahte dát dagaha stuorra váttisvuodaid doaimaid čađaheapmái sámi mánáide mat leat olggobealde Sámelága giellanjuolggadusaid hálddašanguovllu.

Mánáidgárdefálaldaga mii lea namuhuvvon ovddabealde, ferte maiddái addit mánáide dakkár guovlluin gos guovttegielalášvuotta lea celkojuvvon mihttomearri gielddas ja sáme giela oahpahus lea bákkolaš. Jos dárogielat mánát galget oažžut vejolašvuoda šaddat guovttegielagin, de fertejit gávdnot sajit gos sáme giela sáhtta gullat ja geavahit. Mánáidgárdi lea lunddolaš sadji oahppat gos eanaš mánát gielddas leat ovtta beaivválaččat. Go mánát eai sirrejuvvo mánáidgárddis giela mielde, de sáhtášii dat váikkuhit posiitivvaláččat sámi giela stahtusii iešguđet gielddain.

Lánkaevttohusa mielde šaddá gieldda duohkái mearridit addojuvvo go heivehuvvon sámi mánáidgárdefálaldat dan vuodul definerego gieldda iežas sámi distriktan vai ii. Lea hirbmat eahpeiddolaš jos fálaldat galgá leat báikkálaš dási politihkalaš molsašumiid duohken. Sámedikki oainnu mii guoská sámi mánáid individualaláš vuoigatvuodaide ferte danin vuhtiiváldit.

Dán vuodul evttoha Sámediggi čuovvovaš sátnehámi ođđa mánáidgárdeláhkii, § 3, 3. lađas:

Mánáidgárddiid sámi mánáid várás galgá hukset sámi giela ja kultuvrra ala.

Go mánáidgárdeláhka addá sámi mánáide vuoigatvuoda heivehuvvon fálaldagaide, mielddisbuktá ahte rámmaevttut sámi mánáide ja mánáidgárddiide gos leat sámi mánát heivehuvvojit dasa. Lánkaevttohus ferte 2. paragrafas, mánáidgárddiid sisdoallu, váldit vuhtii dan ahte dás lea sáhka nášuvnnalaš rámmaaplána birra mas lea dássálagaid sámi lasáhus.

11. paragrafas, bargit, ferte leat eaktun ahte sámi mánáidgárddiid bargiin gáibiduvvo sáme giela ja sámi kultuvrra máhttu. Mánáidgárddiin gos leat sámi mánát ferte jos bissovaš bargiin váilu gelbbolašvuotta, dan buhtadit dan bokte ahte virgái biddjo omd. eatnigiela hárjeheaddji.

Sámediggi evttoha ahte 11. paragrafii, bargit, lasihuvvo čuovvovaš:

Gielddat berrejit nu guhkás go lea vejolaš váldit badjelasas ovddasvástádusa háhkát doarvái gelbbolaš olbmuid sámi mánáidgárddiide.

ÁŠŠI 45/93 SÁMI KULTURMUITOGÁHTTEN - SIRDIN JA NJUOLGGADUSAT

Áššebáhpirat:

- SČ: 1:1991 Kulturमितogáhttema boahttevaš organiseren, Sámedikki čielggadus
- Čoahkkingirjeoassi, Sámediggi, ášši 36/91 Sámi kulturमितogáhttema boahttevaš organiseren - Sámedikki čielggadus
- Čoahkkingirjeoassi, Sámediggi, ášši 37/92 - Vuollásaš ráđiid čállingottiid lokaliseren
- Reive Birasgáhttendepartemeanttas 10.11.93, Sámi kulturमितogáhttema organiseren
- Sd.died.nr. 52 (1992-93) Norgga sáme politihkka

Sámediggeráđđi dagai čuovvovaš árvalusa Sámediggái:

Sámediggi atná hirbmat dehálažžan ahte farggamusat čilgejuvvo sámi kulturmitogáhttema sirdinášši. Lea hirbmat stuorra mearkašupmi boahttevaš gáhttenbargui ahte bissovaš ortnet boahhtá jođánit fápmui. Diggi atná dárbašlažžan buktit konkrehta čovdosiid ja johtuividjat dakkaviđe doaibmajuid boahttevaš doibmii. Jođánis čovdosat leat dárbašlaččat erenoamážit bargiid ektui dán doaimmas.

Sámediggi lea duhtavaš go Birasgáhttendepartemeanta guorrasa Sámedikki mearrádussii ahte ásahit Sámi kulturmitoráđi. Diggi ovddida čuovvovaš njuolggadusaid sámi kulturmitoráđđái:

NJUOLGGADUSAT - SÁMI KULTURMITORÁĐĐI

1. Sámi kulturmitoráđđi lea sámi kulturmitogáhttema orgána
2. Sámi kulturmitoráđis galget leat čuovvovaš doaimmat:
 - a. sámi kulturmitogáhttema hálddašeami jodiheapmi
 - b. leat fágapolitihkalaš ráđđi Sámedikki ja eará almmolaš orgánaid várás sámi kulturmitogáhtten áššiin
3. Sámediggi nammada ráđi vihtta lahtu ja peršuvnnalaš várrelahtuid njealliejagi áigodahkii háválassii.
4. Sámi kulturmitoráđđi ráhkada jahkásaš ráportta Sámediggái sámi kulturmitogáhttema dili birra Norggas. Dát sáddejuvvo Riikkaantikvárii ja biddjojuvvo mielddusin Sámedikki jahkedieđáhussii mii sáddejuvvo Gonagassii.

Sámi kulturmitoráđđi ráhkada jahkásaš juolludusevttohusa stáhtabušehttii sámi kulturmitogáhttema várás ja jahkásaš doaibmaplánain ja ovddida dan Sámedikki meannudeapmái.
5. Sámi kulturmitoráđis galgá leat sierra hálldahus. Bargiid hálldahussii bidjá Sámediggi.
6. Sámi kulturmitoráđi golut gokčojuvvojit stáhtabušehta bokte.

Sámediggi áigu čujuhit ahte lea stuorra dárbu ekonomálaš váriide eambbo go mii lea biddjon Sámi kulturmitogáhttema bušehttii. Lea vuordimis ahte nuppástuhttinproseassa dagaha mearkašahtti liigegoluid dábálaš doaimma ektui. Diggi bivdá Birasgáhttendepartemeantta fuolahit ahte Sámi kulturmitogáhttemis leat dárbašlaš ekonomálaš eavttut nuppástuhttima várás.

Sámedikki mielas ii meinnestuva jodihit boahttevaš sámi kulturmitogáhttema dohkálaččat 8 virggiin nugo departemeanta namuha. Eaktun berre leat ahte doaibma huksejuvvo mángga bušehttajagi badjel, nu ahte juksat dan virgelogu maid Sámediggi lea evttohan. Lea jáhkehahtti ahte áiggi mielde lea dárbu ain eambbo virgedáhkádusaide maid eanet go maid Sámediggi lea evttohan.

Sámediggi váldá badjelasas Sámi kulturmitogáhttema bargiide bargoadiovdvasvástádusa nu johtilit go vejolaš maŋná ođđajagimánu 1. b. 1994.

Čoahkkingirji:

Elli Kirsti Nystad
Elli Kirsti Nystad